

¹⁷ Аграрное право : учеб. / С.А. Боголюбов, М.М. Бринчук, Н.О. Ведышева [и др.] ; отв. ред. М.И. Палладина, Н.Г. Жаворонкова. – М. : Проспект, 2011. – 432 с. – С. 75.

¹⁸ Там само. – С. 79.

¹⁹ Скакун О.Ф. Вказана праця.

²⁰ Любич А.М. Про класифікацію деяких процедурних норм в аграрному праві / А.М. Любич // Пріоритетні напрями розвитку аграрного законодавства і права в сучасних умовах: матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 квітня, 2018 р.) / за заг ред. А.М. Статівки. – Х.: Юрайт 2018. – С. 214–218. – С. 214.

²¹ Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : моногр. / за ред. А.П. Гетьмана та В.Ю. Уркевича. – Х.: Право, 2012. – 448 с. – С. 115–116.

Резюме

Хорошевська О.І. Класифікація правовідносин у сфері паювання майна колективних сільськогосподарських підприємств.

Стаття присвячена проблематиці систематизації правовідносин в сфері паювання майна колективних сільськогосподарських підприємств. На основі аналізу різних підходів до класифікації аграрних правовідносин автор виокремлює та досліджує види правовідносин у сфері паювання майна колективних сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: аграрні правовідносини, правовідносини в сфері паювання майна, паювання майна, майновий пай, право на майновий пай.

Резюме

Хорошевская А.И. Классификация правоотношений в сфере паевания имущества коллективных сельскохозяйственных предприятий.

Статья посвящена проблематике систематизации правоотношений в сфере паевания имущества коллективных сельскохозяйственных предприятий. На основе анализа различных подходов к классификации аграрных правоотношений автор выделяет и исследует виды правоотношений в сфере паевания имущества коллективных сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: аграрные правоотношения, правоотношения в сфере паевания имущества, паевание имущества, имущественный пай, право на имущественный пай.

Summary

Khoroshevskaya O. Classification of legal relations in the sphere of treating the property of collective agricultural enterprises.

The article is devoted to the problem of systematization of legal relations in the sphere of property rights of collective agricultural enterprises. On the basis of the analysis of different approaches to the classification of agricultural legal relations, the author distinguishes and explores the types of legal relationships in the sphere of treating the property of collective agricultural enterprises.

Key words: agrarian legal relations, legal relations in the sphere of covenant of property, covenant of property, property share, right to property share.

УДК 349.41

О.О. ЧЕРЕМИС

*Олександр Олександрович Череміс, аспірант
Інституту держави і права ім. В.М. Корецького
НАН України*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ В ЄВРОПІ ТА РЕЦЕПЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ НОРМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Досліджуючи діяльність Ради Європи (далі – РЄ) як однієї з найбільш авторитетних європейських організацій, а також вивчаючи її правові акти (рекомендації, резолюції та звернення Комітету Міністрів Ради Європи (далі – КМ РЄ), рекомендації, резолюції та висновки Парламентської Асамблеї Ради Європи (далі – ПА РЄ), рекомендації, резолюції та висновки Конгресу місцевих та регіональних влад у Європі, консультативні висновки Європейського суду з прав людини, який діє при РЄ), стає зрозуміло, що значення вказаних документів є дуже вагомим, а дія їх норм розповсюджується на широкую сферу відно-

син: від моніторингу за виконанням державами взятих на себе зобов'язань, до контролю за виконанням рішень Європейського суду з прав людини^{1,2}.

19 жовтня 1995 р. Україна стала 37-м членом РС. Наразі вона вже підписала і ратифікувала 77 документів РС.

Після набрання чинності Угодою про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, одним із найважливіших стратегічних напрямів зовнішньої політики нашої держави стало наближення України до Європейського Союзу. Серед основних умов зближення України з Європейським Союзом, поглиблення їх співпраці аж до поступової інтеграції України до ЄС (від статусу асоційованого – до повного членства) було визначено адаптацію національної правової системи до європейської.

Важливість законодавчого забезпечення та регламентації земельних відносин в Україні визнана на державному рівні³. А пріоритетність проведення земельної реформи закріплено в стратегічних нормативно-правових актах: Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»⁴, а також у Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 року.

Європейські стандарти у сфері земельних відносин повинні братися до уваги при вдосконаленні законодавства в Україні. Водночас аналіз вітчизняної правознавчої літератури дає підстави стверджувати, що питання правового регулювання земельно-правових відносин і пов'язаних з ними відносин щодо відповідальності за земельні правопорушення у сфері містобудування в європейському праві не були предметом самостійного дослідження. А інтерес до вказаних питань є особливо виправданим і закономірним в умовах глобалізації⁵.

Українські науковці лише частково торкались питань гармонізації земельних відносин у сфері містобудування в Європі. Так, Н.Р. Малишева в монографії «Гармонізація екологічного законодавства в Європе» дослідила питання гармонізації права України в сфері земельних відносин містобудування з європейським правовим простором⁶.

У колективній монографії «Охрана окружающей среды в городах» (организационно-правовые вопросы) є розділ Н.Р. Малишевої, присвячений правовій охороні навколишнього середовища в містах у зарубіжних країнах, де серед іншого приділяється певна увага регулюванню земельних та екологічних відносин у сфері містобудування⁷.

І. Джавадов у своїй роботі «Понятие и сущность охраны земель в правовых системах зарубежных стран» здійснив дослідження охорони земель у правових системах зарубіжних країн⁸. Робота М. Микієвича, Н. Андрусевича та Т. Будякової присвячена загальним питанням Європейського права навколишнього середовища; і хоча спеціального аналізу земельних відносин ця монографія не містить, вона є цікавою з точки зору адаптації деяких загальних підходів.

Слід підкреслити, що кількість правових актів РС та ЄС, присвячених безпосередньо земельним відносинам, є незначною. Ці питання здебільшого – предмет регулювання міжнародних договорів, які пов'язані з екологічними, прикордонними чи іншими відносинами.

Україна є стороною низки міжнародних договорів екологічного спрямування, які тією чи іншою мірою стосуються й регулювання земельних відносин. Серед міжнародних екологічних договорів, у яких зачіпаються земельні відносини, можна, зокрема, назвати *Конвенцію про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів* (Рамсар, 2 лютого 1971 р.), якою, зокрема, врегульовані питання територіального планування населених пунктів з урахуванням наявності водно-болотних угідь міжнародного значення⁹.

Договором між Україною і Республікою Білорусь про державний кордон, який ратифікований Україною 18 липня 1997 р., встановлено, що порядок користування земельними ділянками, які розташовані поза лінією державного кордону, але перебувають у користуванні суб'єктів господарювання іншої договірної сторони, визначається окремою угодою.

Відповідно до *Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про взаємне визнання прав та регулювання відносин власності*, ратифікованої Україною 12 липня 2001 р., право власності на землю та інші природні ресурси регулюється законодавством сторони, на території якої перебувають об'єкти власності. Цією Угодою також встановлено, що сторони вважають за доцільне надавати на своїй території земельні ділянки у користування як для діючих, так і для тих, що створюються, об'єктів соціальної сфери іншої сторони, її юридичних та фізичних осіб. Надання земельних ділянок, а також плата за їх використання здійснюються на загальних підставах, які визначаються законодавством сторони місцезнаходження об'єкта.

Україна є стороною також низки інших міжнародних договорів, що регулюють земельні відносини в контексті екологічних у планетарному масштабі. Одними із перших міжнародних документів, які підписала і ратифікувала Україна та які опосередковано стосуються сфери земельних відносин, є «*Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ їх існування в Європі*» (Берн, 19 вересня 1979 р.), *Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи* (Гранада, 3 жовтня 1985 р.), *Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута)* (Валлетта, 16 січня 1992 р.), *Європей-*

ська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями (Мадрид, 21 травня 1980 р.) та додаткові протоколи до неї, *Європейська Хартія місцевого самоврядування* (Страсбург, 15 жовтня 1985 р.), *Конвенція про охорону світової культурної та природної спадщини* (Париж, 16 листопада 1972 р.).

Для предмета нашого дослідження важливим є п. 1-3 ст. 4 Глави II «Охорона середовищ існування» *Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ їх існування в Європі* (Берн, 19 вересня 1979 р.), де зазначено, що договірні сторони у своїй політиці планування забудови територій повинні враховувати потреби охорони природних територій для того, щоб уникнути будь-якої деградації таких територій або у міру можливості звести її до мінімуму. Крім того, кожна сторона також повинна вживати відповідних законодавчих та адміністративних заходів для забезпечення охорони середовищ існування видів дикої флори та фауни¹⁰.

Головним документом, що визначає основи співпраці України та Європейського Союзу, у тому числі у сфері земельних відносин, є *Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода)*. Питанням **навколишнього середовища**, що зачіпає й земельні відносини, присвячений *Додаток XXX до Глави 6 «Навколишнє природне середовище» Розділу V «Економічне і галузеве співробітництво»*. У ньому йдеться про те, що сторони Угоди будуть розвивати і зміцнювати співробітництво з питань навколишнього середовища, а також здійснювати регулярний діалог, тим самим роблячи внесок у довгострокові цілі сталого розвитку.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 371-р «Про схвалення розроблених Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС» схвалено перелік актів законодавства ЄС, імплементація яких здійснюється.

Серед них за темою дослідження можна виділити наступні:

– Директива 2011/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 грудня 2011 р. про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище (кодифікація) (Офіційний вісник ЄС, L 26, 28 січня 2012 року, с. 1–21);

– Директива 2003/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 травня 2003 р. про забезпечення участі громадськості у розробленні деяких планів та програм, що стосуються навколишнього природного середовища, та внесення змін і доповнень до Директив Ради 85/337/ЄЕС та 96/61/ЄС щодо участі громадськості та доступу до правосуддя (Офіційний вісник ЄС, L 156, 25 червня 2003 року, с. 17–25);

– Директива 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 р. про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище (Офіційний вісник ЄС, L 197, 21 липня 2001 року, с. 30–37).

Так, у п. 1.1. *Директиви 2011/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище* зазначається, що дана Директива застосовується для оцінки наслідків впливу на навколишнє середовище громадських і приватних проектів, які можуть значно впливати на середовище. При цьому відповідно до вказаного пункту «проект» означає виконання будівельних робіт або інших інсталяцій чи схем, інші втручання в природне середовище і ландшафти, включно з видобуванням мінеральних ресурсів. У відповідному Додатку до Угоди про Асоціацію, зокрема, зазначається вимога щодо прийняття Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», та приведення у відповідність до європейських деяких інших нормативно-правових актів України, зокрема: Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI (ст. 1); Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. № 1264-XII, Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля, затвердженого постановою КМУ від 29 червня 2011 р. № 771 та ін.¹¹, що вже було реалізовано.

Питання використання земельних ділянок в процесі містобудування частково стосується й *Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута) (ETS № 143) (Валлетта, 16 січня 1992 р.)*. У ст. 5 даної Конвенції зазначено, що держави-члени РЄ (сторони) зобов'язані: а) вносити зміни до тих проектів розвитку територій, які можуть мати негативний вплив на археологічну спадщину; б) забезпечувати достатній час та ресурси для проведення належного наукового дослідження відповідної ділянки території та опублікування його результатів; в) передбачати зберігання на місці їхнього знаходження, коли це практично можливо, тих об'єктів археологічної спадщини, які були знайдені під час забудови територій, та інші вимоги.

Одним із головних міжнародних документів, підписаних Україною у сфері врахування земельних відносин щодо містобудування, є *Європейська ландшафтна конвенція від 20 жовтня 2000 р. № ETS N 176 (Флоренція), ратифікована Україною 7 вересня 2005 р., набула чинності 1 липня 2006 року*¹².

У Конвенції зазначається, що з огляду на те, що метою РЄ є досягнення більшої єдності між її членами для цілей охорони та реалізації ідеалів і принципів, які є їхньою спільною спадщиною. Останні

можуть бути досягнуті, зокрема, шляхом укладення угод в економічній і соціальній сферах. У *Прембулі* вказаного документу зазначається, що держави-члени РЄ, які підписали цю Конвенцію, беручи до уваги серед іншого те, що ландшафт є основним компонентом європейської природної та культурної спадщини, є важливою складовою якості життя людини всюди: в містах і сільській місцевості, у занедбаних місцевості та місцевості високої якості, в місцевості виняткової краси та в звичайній місцевості; беручи до уваги, що розвиток регіонального планування, міського планування в багатьох випадках прискорюють зміну ландшафтів; визнаючи, що якість та різноманітність європейських ландшафтів є спільним ресурсом, і що важливо співпрацювати в напрямку його охорони, регулювання та планування; бажаючи створити новий інструмент, присвячений винятково охороні, регулюванню та плануванню всіх ландшафтів Європи, країни-члени РЄ домовилися про ландшафтну політику.

Суть цієї політики полягає у необхідності формування компетентними органами влади загальних принципів, стратегій та керівних положень, які дають змогу вживати конкретних заходів, спрямованих на охорону, регулювання та планування ландшафтів з метою подальшого підтримання його якості, що означає діяльність із збереження та підтримання важливих або характерних рис ландшафту, які виправдовуються його спадковою цінністю, зумовленою його природною конфігурацією та/або діяльністю людей; узгодженні змін, спричинених соціальними, економічними й екологічними процесами та керування ними (пункти b, c d e); та плануванні активної діяльності, спрямованої на поліпшення, відновлення або створення ландшафтів (пункт f).

Відповідно до ст. ст. 2 та 15 вказаної Конвенції її дія поширюється на всі території сторін і охоплює природні, сільські, міські та приміські території, разом із землями, внутрішніми водами та морськими акваторіями. Це також стосується ландшафтів, які можна вважати винятковими, а також звичайних або занедбаних ландшафтів.

Безпосередньо сфери земельних відносин та землекористування також стосується ряд рекомендацій КМ РЄ.

Так, у своїй *Рекомендації № R(85)1 Про збалансований розвиток регіонів (прийнята 22 січня 1985 р. на 379-му засіданні заступників міністрів)*. КМ РЄ державам-членам РЄ зазначає наступне: керуючись Рекомендацією № R(84)2 стосовно Європейської хартії з економічного освоєння території, підготовленої і прийнятої на Європейській конференції міністрів, відповідальних за землеустрій, одним із основних завдань якої є досягнення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та, ґрунтуючись на тому, що зменшення регіонального дисбалансу в Європі безпосередньо сприяє процесу європейської інтеграції; врахувавши той факт, що за останні роки розрив між центральними та периферійними регіонами збільшився, і що до регіонів, традиційно поставлених в несприятливі умови, додалися регіони із застарілою промисловістю, вважаючи, що держави-члени РЄ мають спільну політичну зацікавленість у скороченні регіонального дисбалансу, *рекомендує* виробити політику економічного освоєння території та регіонального розвитку, розглядаючи концепцію збалансованого регіонального розвитку в якості основного завдання своєї короткострокової, середньострокової або довгострокової економічної, соціальної, культурної та екологічної політики, з урахуванням специфіки кожного регіону і очікуваної рівноваги між міськими та сільськими цінностями.

Зокрема, у *сфері земельних ресурсів* КМ РЄ рекомендує робити це, підтримуючи розвиток несприятливих регіонів шляхом виявлення їх внутрішніх можливостей. При цьому необхідно серед іншого дотримуватись розумної політики використання землі.

У контексті запропонованої регіональної політики КМ РЄ рекомендує сприяти транскордонному співробітництву, спрямованому на соціально-економічний, культурний та екологічний розвиток, або шляхом прийняття постанов, запропонованих Конвенцією про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або органами влади від 21 травня 1980 р., або через національне законодавство для держав, які ще не ратифікували цю Конвенцію¹³.

Крім того, КМ РЄ, відповідно до ст. 15.b Статуту РЄ, ґрунтуючись на тому, що земля виконує декілька функцій, часто несумісних між собою, тією мірою, якою вона є, а саме бути: а) складовою частиною циклу обміну речовин у природі, виконуючи роль фільтра, буфера, що трансформує шкідливі речовини; б) генетичним резервуаром; в) джерелом мінеральних речовин і води; г) основою виробництва (біомаса, продукти харчування); д) просторовим фундаментом соціально-економічних структур; е) основою культурного та історичного надбання, та, беручи до уваги той факт, що земля являє собою обмежений ресурс, відновлення якого є важкою і дорогою справою, зазначає, що вона заслуговує адекватних захисних заходів і визнає за необхідне пов'язати цей захист з вимогами екологічно сталого розвитку.

У Резолюції (72)19 КМ РЄ стосовно Європейської хартії про землю, враховуючи висновки 8-ї Європейської конференції міністрів, відповідальних за облаштування території, що відбулася в Лозанні (Швейцарія) 20–21 жовтня 1988 р., визначається важливість землеустрою – гаранта використання землі – просторового втілення економічної, соціальної, культурної та екологічної політики всього суспільства. Відповідно до Європейської хартії про землеустрій, опублікованої як Додаток до Рекомендації

№ R(84)2, було прийнято **Рекомендацію КМ РЄ № R(89)15 про раціональне використання земель: основа та межі нашого розвитку (прийнята 18 січня 1989 р. на 423-му засіданні заступників міністрів)**. Цим актом рекомендується урядам держав – членів РЄ вжити необхідних заходів для втілення в життя викладених у додатку до Рекомендації принципів, які повинні стати в їх країнах основою політики землекористування на місцевому, регіональному та національному рівнях.

Відповідно до *Додатку* до вказаної Рекомендації Комітетом міністрів визначено *принципи нової політики землекористування*. Це, зокрема, більш глобальний підхід до навколишнього середовища, що включає вимоги охорони природи та підтримання екологічної рівноваги; використання землі як кінцевого ресурсу має визначатися принципом розумного господарювання; політика землекористування на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях повинна передусім враховувати сукупність задіяних інтересів і розглядати їх у довготривалому аспекті, а не дотримуватися короткострокових рішень; така політика землекористування повинна бути орієнтована переважно на довгострокові тенденції, а не на короточасні спекулятивні інтереси, повинна передбачати збереження «простору для маневру» для майбутніх поколінь; використання землі має базуватися на принципі координації задіяних інтересів і збереження різноманітності функцій землі та ін.

Крім того, відповідно до п. 7 Рекомендацій така політика повинна передбачати прийняття на національному або регіональному рівні системи спостереження і контролю за землекористуванням.

У п. 8 підрозділу А «Урбанізація і житлове будівництво» Розділу II «Території забудови» зазначається, що з позиції збалансованого розвитку з урахуванням екологічних аспектів повторне використання та реорганізація урбанізованих територій мають розглядатися як фундаментальні підходи політики землекористування в умовах міста. Цілі такої політики повинні полягати в наступному: а) за можливості, утримувати місто з передмістями в рамках існуючих в даний момент кордонів; б) знизити вплив, який чиниться на зелені території; с) переорієнтувати вплив урбанізації на інші менш розвинуті регіони.

Облаштування територій щодо житлового будівництва повинно тяжіти до оновлення існуючих міських і сільських центрів для того, щоб: підвищити рівень життя міського населення, особливо в густонаселених районах; підтримати оновлення існуючої міської нерухомості; більш розумно використовувати приміські зони; розробити нові моделі міської житлової забудови, яка об'єднує в собі елементи якісного житла і займає невеликі площі; сприяти територіальному зближенню місць проживання, роботи, відпочинку та придбання товарів народного споживання, уникаючи при цьому небажаних взаємодій, наприклад, збитку, який наноситься дорожнім транспортом; зробити внутрішнє життя поселень більш динамічним (торгівля, культура, дозвілля і т.д.) і враховувати його ефект залучення (*підпункти a-f п. 9*).

У підрозділі В. «Промисловість і робота» зазначається, що політика землекористування в цій сфері повинна сприяти економічному розвитку «зсередини» за рахунок проведення заходів та залучення коштів, які дозволяють окрім іншого: підтримувати, де це можливо, економічну діяльність на цих ділянках; сприяти відновленню ділянок землі і будівель, що не використовуються; відновити старі промислові майданчики, по можливості орієнтуючи їх роботу в новому напрямі; забезпечувати оптимальне використання площ і будівель; розробляти та поширювати досвід інноваційних моделей будівництва, систем виробництва та раціонального використання землі (зокрема, за рахунок використання нових технологій) (*підпункти a-e*)¹⁴.

Рекомендацією КМ РЄ № (92)8 Про захист земель (прийнятою 18 травня 1992 р. на 476-му засіданні заступників міністрів) КМ РЄ на підставі Резолюції № 1 «Про захист та управління природними ресурсами в сільській місцевості», прийнятої на 5-й Європейській конференції міністрів охорони навколишнього середовища (Лісабон, 1987 р.) та Резолюції № 1 «Про захист земель», прийнятої на 6-й Європейській конференції міністрів охорони навколишнього середовища (Брюссель, 1990 р.), беручи до уваги попередню роботу, здійснену РЄ як на парламентському, так і на міжурядовому рівнях, враховуючи прийняття Європейської хартії про землю, Європейської хартії з регіонального та просторового планування, Рекомендації Асамблеї 1048 (1987 р.) «Про вплив деградації земель на сільське господарство», Резолюції 182 (1987 р.) «Про захист земель», прийнятої Постійною Конференцією місцевих і регіональних влад Європи, та різноманітні технічні рекомендації, ухвалені Керівним комітетом зі співпраці та управління з питань навколишнього середовища та природних ресурсів, зауважив, що слід *пам'ятати про важливу діяльність міжнародних організацій, як міжурядових так і громадських*, у цій сфері.

КМ РЄ звернув увагу на включення питання збереження і захисту земель до більшості специфічних чи загальних правових систем держав – членів Ради Європи, оскільки земля є основним та обмеженим ресурсом для людського життя, а також життя рослин та тварин, і надає та надаватиме в майбутньому основну підтримку людській діяльності. Виходячи з цього, до землі має бути відповідне ставлення.

Міжнародне співробітництво у сфері захисту земель повинно полягати у: приведенні у відповідність на рівні Європи методів, які дають змогу провести кількісну оцінку втрат та руйнування ґрунтів, оцінку причин і масштабу впливу, а також контроль за зміною ґрунтів та їх відновленням; обмін інформацією між європейськими державами і компетентними міжнародними організаціями щодо: національ-

них законів і заходів, вжитих або які знаходяться на стадії схвалення; поточних досліджень та результатів завершених досліджень, а також про різні проведені спостереження; витрат на вжиті заходи та всіх даних, які будуть визнані корисними, наприклад, дані про масштаб руйнування ґрунтів, а також у розробці та реалізації погодженої програми досліджень, в якій особливу увагу приділити аналізу шкоди, нанесеної землям, суворому контролю за руйнуванням та відновленням ґрунтів, їх забрудненням (*n. a b. c. Додатку С*)¹⁵.

Таким чином, звернення до досвіду правового регулювання земельних відносин у містобудівній діяльності в країнах Європи дає підстави стверджувати наступне. Європейські акти, які встановлюють та закріплюють стандарти використання земель, у тому числі для провадження містобудівної діяльності, необхідно враховувати з метою уникнення порушень земельного законодавства, а також намагатись імплементувати вказані норми у національне законодавство України як члена РЄ та асоційованого члена ЄС. Вважаємо, що одним із засобів прискорення впровадження у національне законодавство України європейських норм, вимог та стандартів провадження містобудівної діяльності та раціонального використання при цьому земельних ресурсів є розроблення й прийняття відповідних змін до земельного законодавства з метою його адаптації до європейського права.

В умовах сьогодення впровадження європейських стандартів життя в Україні визнано головною метою Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». Внаслідок цього європейські стандарти повинні визнаватися головним індикатором модернізації системи державного управління та реформування правових інститутів в Україні у земельній сфері. Своєю чергою вважаємо, що процес вдосконалення системи охорони земель має відбуватися за різними напрямками, зокрема, шляхом виконання зобов'язання щодо рецепції європейських норм і стандартів охорони землі як головного національного багатства в процесі містобудування. Для нашої держави це означає створення чітких законодавчих рамок якості землі, створення сучасної нормативно-правової бази регулювання відносин у галузі землекористування, відповідальності за нанесення шкоди (виконання усіх вимог у цій частині Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу). Крім того, захисту земель сприятиме удосконалення правового механізму участі громадськості в прийнятті управлінських рішень із земельних питань, а також чіткий розподіл компетенції між усіма суб'єктами системи управління та охорони земель; удосконалення організації та правової процедури здійснення моніторингу стану земель; розроблення державних і регіональних планів (проектів) щодо його поліпшення; впровадження комунікаційної стратегії підтримки політики охорони земель та екологічної безпеки у суспільстві; створення сучасної автоматизованої системи збирання, накопичення й передачі за належністю інформації про правопорушення у галузі землекористування та охорони земель, а також про наявні проблеми регіонального і загальнодержавного рівнів від громадян до органів державної влади; посилення громадського контролю за землеохоронною діяльністю центральних та регіональних органів виконавчої влади та посилення участі громадських інституцій, органів місцевого самоврядування. Зазначені цілі можуть бути досягнуті шляхом втілення у життя концепції формування земельно-правової культури населення України, виховання в душі дбайливого ставлення до землі, особистої відповідальності за збереження та раціональне використання земельних ресурсів, усвідомлення необхідності дотримання встановлених міжнародних норм і стандартів та розширення співробітництва у відповідній сфері між Україною і країнами ЄС, їх спільної діяльності у сфері захисту земельних ресурсів.

¹ Шварцева М. Загальна характеристика правових актів Парламентської Асамблеї Ради Європи / М. Шварцева // Національний юридичний журнал : теорія і практика. – 2015. – № 3 (13). – Ч. 1. – С. 114–118.

² Шпакович О.М. Вплив актів міжнародних організацій на внутрішні правопорядки держав-членів: теорія і практика : монографія / О.М. Шпакович. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – 415 с.

³ Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році: послання Президента України до Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/poslannyaprezidenta-ukrayini-doverhovnoyi-radi-ukrayini-pr-43086>

⁴ Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 6. – 15 січня.

⁵ Досвід децентралізації у країнах Європи : зб. док. пер. з іноз. мов / заг. ред. В.Б. Гройсмана. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. – 766 с. – С. 4–15.

⁶ Мальшева Н. Гармонизация экологического законодательства в Европе: монографія / Н. Мальшева. – К.: КІТ, 1996. – 232 с. – С. 52, 57, 63–64.

⁷ Шемшученко Ю.С. Охрана окружающей среды в городах (организационно-правовые вопросы) / Ю.С. Шемшученко, В.О. Чуйков, Б.Г. Розовский, Н.И. Малышко, Н.Р. Малишева. – К. : ГСП, 1981. – 301 с. – С. 256–257.

⁸ Джавадов И. Понятие и сущность охраны земель в правовых системах зарубежных стран / И. Джавадов. – Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 293–297.

⁹ Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів: міжнародний документ від 2 лютого 1971 р. (Рамсар, 2 лютого 1971 р.) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031

¹⁰ Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі: міжнародний документ від 19 вересня 1979 р. / Рада Європи (Берн, 19 вересня 1979 р.) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_032

¹¹ Директива 2011/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 грудня 2011 р. про оцінку впливу окремих державних і приватних проєктів на навколишнє середовище (кодифікація) // Офіційний вісник ЄС, L 26, 28 січня 2012. – С. 1–21.

¹² Європейська ландшафтна конвенція від 20 жовтня 2000 року № ETS № 176, ратифікована 7 вересня 2005 р. Законом України «Про ратифікацію Європейської ландшафтної конвенції» від 7 вересня 2005 р. № 2831-IV (для України міжнародний договір набрав чинності 1 липня 2006 р.) // Офіційний вісник України. – 2006. – № 37. – Ст. 2566.

¹³ Досвід децентралізації у країнах Європи : зб. док. пер. з іноз. мов / заг. ред. В.Б. Гройсмана. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. – 766 с. – С. 275–278.

¹⁴ Там само. – С. 281–285.

¹⁵ Там само. – С. 286–291.

Резюме

Череміс О.О. Правове регулювання земельних відносин у сфері містобудування в Європі та рецепція європейських норм законодавством України.

У статті досліджено норми правових актів Ради Європи та Європейського Союзу щодо регулювання земельних відносин у сфері містобудування. Звернуто увагу на історію прийняття відповідних документів, їх зміст, принципи та значення для України. На підставі аналізу правових актів Ради Європи та Європейського Союзу досліджено відповідність вітчизняного законодавства європейським вимогам та запропоновано шляхи подальшого вдосконалення цього законодавства.

Ключові слова: правові акти Ради Європи, право Європейського Союзу, законодавство України, земельні відносини, містобудування, охорона навколишнього середовища, приведення у відповідність.

Резюме

Череміс А.А. Правовое регулирование земельных отношений в сфере градостроительства в Европе и рецепция европейских норм законодательством Украины.

В статье исследованы нормы правовых актов Совета Европы и Европейского Союза по регулированию земельных правоотношений в сфере градостроительства. Обращено внимание на историю принятия соответствующих документов, их содержание, принципы и значение для Украины. На основании анализа правовых актов Совета Европы и Европейского Союза исследовано соответствие отечественного законодательства европейским требованиям и предложены пути дальнейшего совершенствования этого законодательства.

Ключевые слова: правовые акты Совета Европы, право Европейского Союза, законодательство Украины, земельные отношения, градостроительство, охрана окружающей среды, приведение в соответствие.

Summary

Cheremis O. Legal regulation of land relations in the planning of urban development in Europe and recipitation of European standards legislation of Ukraine.

The article examines the norms of legal acts of the Council of Europe and the European Union on the regulation of land legal relations in the sphere of urban development. Attention is drawn to the history of the adoption of relevant documents, their content, principles and their significance for Ukraine. Based on the analysis of legal acts of the Council of Europe and the European Union, the compliance of domestic legislation with European requirements has been investigated and ways of further improving this legislation have been suggested.

Key words: legal acts of the Council of Europe, European Union law, legislation of Ukraine, land relations, town-planning, environmental protection, alignment.